

Een talig bestaan

Gebonden aan Delila (Richteren 16)

Willien van Wieringen

De laatste decennia jaar zijn er vele nieuwe bijbelvertalingen verschenen: van de Groot Nieuws Bijbel uit 1983 tot en met de Nieuwe Bijbelvertaling in 2005. En nu staat de Basisbijbel in eenvoudig Nederlands op stapel. De vertalingen hebben één ding gemeen: de wens de lezer via de Nederlandse taal dichter bij de bijbelse tekst te brengen. Maar elke vertaling is een interpretatie en in die zin altijd mankerende. Alleen de grondtaal biedt volledig zicht op de tekst (ten minste, voor wie deze in voldoende mate beheerst). Wie naar een bijbelpassage in de grondtaal kijkt, kan blikopeners ervaren die een ander licht op de inhoud van de tekst dan wel de personages laten schijnen. Een specifieke manier van kijken wordt gevormd door de syntactische analyse, dat wil zeggen observatie en interpretatie van de grammatica van een tekst. Bij een tekst met een of meer personages kan deze ‘talige’ lezing leiden tot een nadere kennismaking met de personages en de rol die zij spelen in het verhaal. In deze bijdrage zal het talige bestaan van onder anderen het verhaalpersonage Delila aan de orde komen, de vrouw die de ondergang van de bijbelse held Simson in gang zette. Zij is de bekendste van de vrouwen rond Simson (Richteren 13-16). De anderen zijn een onvruchtbare vrouw die de moeder

van Simson wordt (Richteren 13 en 14), een vrouw uit Timna met wie Simson wil trouwen (Richteren 14), de zus van deze vrouw, die vooruitgeschoven wordt als reserve-huwelijkskandidaat (Richteren 15.2) en een hoer te Gaza, die bezoek van Simson krijgt (Richteren 16). Ieder neemt een eigen positie in ten opzichte van Simson door de relatie die ze met hem hebben (moeder, huwelijkskandidaat, hoer, vriendin), en iedere vrouw speelt in die positie een eigen rol in het leven van Simson (dragen en baren, huwen, vrijen). Na een korte kennismaking met Simson volgt hieronder een toelichting op de syntactische analyse, waarna deze wordt toegepast op enkele delen uit de Hebreeuwse tekst met het levensverhaal van Simson (Elliger & Rudolph, 1977).

Simson is richter en *nazir*.¹ Zijn vader Manoach, afkomstig uit de stam Dan, en zijn vrouw hadden aanvankelijk geen kinderen. Als er een bode van JHWH verschijnt, wordt de vrouw zwanger. De bode draagt haar op zich tijdens de zwangerschap aan spijswetten en gedragsregels te houden, omdat de boreling een *nazir* is ‘vanaf de moederschoot’. De jongen zal van meet af aan te maken hebben met diezelfde regels. Ook zal hij zijn haar niet mogen laten scheren. De jongen wordt geboren en krijgt van zijn moeder de naam Simson. Als hij volwassen

is, laat hij zijn oog vallen op een vrouw in Timna. Hij wil met haar trouwen en haalt zijn ouders over akkoord te gaan met zijn keuze. Tijdens het bruiloftsfeest wordt er een raadselspel gespeeld. De bruiloftsgasten kunnen het raadsel dat Simson opgeeft, niet oplossen zonder de bruid te chanteden haar man de oplossing te ontfutselen. Simson concludeert dat de bruiloftsgasten vals hebben gespeeld en hij verlaat Timna. Later keert hij terug om zijn vrouw te bezoeken, maar dan blijkt dat deze inmiddels de vrouw van een ander is. Hij krijgt haar jongere zus aangeboden door zijn schoonvader, maar Simson accepteert dit aanbod niet. Hij is woedend en steekt de oogst van de Filistijnen in brand. Er volgt een spiraal van wraak en weerwraak, waarin de bruid de dood vindt, en die eindigt met de gevangenneming van Simson. Hij weet echter te ontsnappen. Als hij bij een hoer in Gaza is, proberen de Gazieten hem te pakken te krijgen, maar dat mislukt.

Simson wordt verliefd op Delila. De Filistijnse stadsvorsten halen Delila voor veel geld over om het geheim van Simsons kracht te achterhalen. In een liefdesspel met SM-trekken weet ze Simson zo ver te krijgen dat hij vertelt waarin zijn kracht schuilt. Zijn haren worden afgeschoren. De daardoor verzwakte Simson wordt overmeesterd en komt in de gevangenis terecht. Als hij naar het paleis wordt gebracht om de Filistijnen te vermaken tijdens een groot feest, duwt hij twee pilaren omver, waardoor niet alleen hijzelf, maar tevens alle aanwezige Filistijnen worden gedood. Simson wordt begraven in het graf van zijn vader Manoach.²

Via grammatica naar inhoud

Aan de basis van de gebruikte tekstgrammaticale benadering staat de keuze tussen

systeem en strategie centraal. Het draait hierbij om een drietal vragen: wat móet de auteur doen om met de lezer in communicatie te treden via de tekst (noodzaak), wat kán de auteur doen om via de tekst duidelijk te maken wat zij/hij wil zeggen (keuze), en welke gevolgen voor de inhoud hebben de keuzes die de auteur gemaakt heeft? Als voorbeeld mogen de volgende twee zinnen dienen:

a Maria zei tot hem...

b Tot hem zei Maria...

Beide zinnen zijn grammaticaal correct. In zin a. is Maria met eigennaam genoemd, en de persoon tegen wie zij spreekt met een pronomen personale ('hem'). In zin b. is de woordvolgorde omgedraaid ten opzichte van zin a. en hoewel er dus sprake is van dezelfde verwijzingen, heeft de verteller de speelruimte die de grammatica haar biedt, benut om het indirect object naar voren te plaatsen. Het taalsysteem levert twee grammaticaal correcte zinnen, maar doordat de zin met de volgorde [indirect object – persoonsvorm – subject] minder gebruikelijk is dan de volgorde [subject – persoonsvorm – indirect object] wordt aan de zin attentiewaarde voor de lezer toegevoegd, die contextafhankelijk zou kunnen inhouden dat de aandacht naar het indirect object gaat, waarbij de betekenis van die attentiewaarde een kwestie van interpretatie is. Toegepast op de voorbeeldzin b.: Maria sprak eerst tot de vrouw links van haar, en boog zich toen naar de man rechts van haar. Tot hem zei Maria...

Zowel de tekstgrammatica als de taalkundige opbouw van zinnen worden hierbij geobserveerd en geïnterpreteerd. Aanneme bij de syntactisch-analytische methode is dat grammaticale observaties de basis kunnen vormen van interpretatie. Ik heb de methode toegepast op de gehele tekst van Richteren 13-16 (Van Wieringen, 2007)

en uit dit onderzoek blijkt dat toepassing van de syntactische analyse een aanwinst vormt voor gendergerichte exegese. De poging de syntactische analyse en een genderperspectief met elkaar te verbinden, vindt ondersteuning bij Schottruff, Schroer en Wacker, die over de methode, die is gebaseerd op taalkundige gegevens, opmerken: 'Met name deze taalwetenschappelijke methode [bedoeld wordt exegese baseren op een zo exact mogelijk taalkundig begrip van de bijbelse basisteksten. wvw] biedt waarschijnlijk aanknopingspunten voor specifiek feministische vraagstellingen, vooral vanwege de uitvoerige linguïstische beschrijving van de grammaticale en semantische 'plaats' van het femininum/feminiene in het Hebreeuws (en analoog in het Aramees/Grieks)' (Schottruff, Schroer & Wacker, 1998, p. 69).

De syntactische analyse is een recente ontwikkeling op een van de twee terreinen waarin de taalkunde zich beweegt. Het eerste terrein wordt gevormd door de *historische* taalkunde, die de ontwikkeling van vorm en betekenis wil opsporen. Het tweede terrein beslaat de *structuralistische* taalkunde, die ervan uitgaat dat alle verschijnselen binnen een taalsysteem zijn terug te voeren op een fundamentele, niet-historisch te herleiden structuur, waarbij de vormen en hun betekenissen onderling in relatie staan tot elkaar binnen een bepaald taalsysteem. Vanuit de structuralistische taalkunde is de *functionalistische* taalkunde en de *generatieve* taalkunde ontstaan, elk met een eigen uitgangspunt: de aanname dat de structuur van uitingen wordt bepaald door het gebruik ervan en de communicatieve context (functionalisme), en de aanname dat taal wordt georganiseerd door syntactische, fonologische en semantische eenheden en een aangeboren vermogen betreft (generatieve grammati-

ca). Daarnaast is er nog een paradigmaverschuiving in de taalkunde waar te nemen, namelijk van de theoretische grammatica naar de taalgebruiker.

Deze bewegingen in de taalkunde, die zich met name sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben voorgedaan, hebben inmiddels ook het bijbelonderzoek bereikt. Computerprogramma's als *Quest* en de *Stuttgart Electronic Study Bible* (SESB) zijn behulpzaam bij een structuralistische benadering van het Hebreeuws, waarbij de ordening van het taalsysteem uitgangspunt is bij het zoeken naar betekenis van de tekst als geheel.

Formeel taalkundig onderzoek dat zich uitstrekt over een afgebakend tekstdeel laat niet alleen samenhang zien op zinsniveau, maar ook op tekstniveau. De taalkundige tekstanalyse waaraan een deel van Richteren 16 wordt onderworpen in het navolgende, heeft te maken met beide paradigmata die hierboven genoemd zijn. De analyse bouwt voort op de inzichten uit zowel de functionalistische als de generatieve grammatica, doordat én de structuur waaraan een auteur zich heeft te houden wil z/hij begrepen worden door een andere taalgebruiker én de strategie die de auteur tot haar beschikking staat om te spelen met die structuur teneinde een andere taalgebruiker op het spoor van de betekenis van de tekst te zetten,³ wordt meegenomen in het onderzoek.

Tekstanalyse met onderzoek op woord- en zinsniveau is geen nieuw verschijnsel,⁴ maar bij interpretatoren is de aandacht aan het verschuiven naar onderzoek van teksten als linguïstische composities, waarbij iedere tekst wordt beschouwd als een uniek, individueel samenhangend geheel. De waarde die aan een tekst als tekst wordt gehecht, wint hiermee aan kracht, aangezien de syntactische verschijningsvorm van

de tekst als geheel mede waardebepalend wordt. De titels en jota's doen ertoe, net als de plaats van de zinsdelen en de woorden in plaats van bijvoorbeeld alleen de semantische inhoud van deze componenten. De wijze waarop de zinnen samenhang vertonen, wordt op basis van taalkundige argumenten in een hiërarchische context geplaatst, hetgeen zo een hulpmiddel bij de interpretatie van die tekst vormt.

Analyse-methode

Gedurende het gehele onderzoeksproces zet de onderzoeker drie stappen: inventarisatie, analyse en interpretatie. Een tweetal vooronderstellingen ligt aan de basis van dit onderzoeksproces, beide betrekking hebbend op twee opposities: algemeen gaat voor bijzonder, en taalkundig gaat voor literair. Oftewel: eerst is er het systeem waaraan een verteller zich gebonden weet, dan is er de strategie die zij kan toepassen. De inventarisatie bestaat onder meer uit het maken van een werkvertaling. De tweede stap wordt gezet op de grond die gevormd wordt door een computerondersteunde syntactische analyse van de Hebreeuwse grondtekst.⁵ De uitkomst hiervan is een ordening van de zinnen op basis van grammaticale kenmerken. De tekstimmanente analyse van deze geordende tekst richt zich achtereenvolgens op de syntaxis van de regels, de syntaxis van de hoofdstukken en de weergave van de personages. Uitgangspunt is dat hoofd- en bijzinnen aan elkaar gerelateerd zijn op basis van grammaticale kenmerken. Met deze relaties als uitgangspunt wordt er een hiërarchische ordening aangebracht en wordt een verhaalplattegrond zichtbaar, met clustering van zinnen die elk een paragraaf vormen rond een of meer subjecten (tekstgrammatica). Hieronder zal een voorbeeld van

een verhaalplattegrond aan de orde komen bij de indeling van Richteren 16 en de relatie met Richteren 15. De volgende ronde behelst een syntactische analyse van de afzonderlijke, enkelvoudige regels of zinnen waaruit de paragrafen zijn opgebouwd (zinsgrammatica). Hierbij is aandacht voor de opbouw van elke regel en het subject dat er impliciet of expliciet in verwerkt is. De personages, die al in zicht zijn gekomen in de eerdere twee rondes, staan centraal in de derde analyseronde, waarbij ook narratologische inzichten een rol spelen.

De uitkomsten van de syntactische analyse brengen de literaire compositie aan het licht. Hiermee krijgt de tekst in hoge mate een zelfstandige positie toebedeeld en mag deze zelf tot spreken komen, binnen de vooronderstelling dat de toepassing van taal en daarmee de bouw van een tekst mensenwerk blijft.⁶ Hierna worden structuur en strategie bekeken via een retorische analyse die erop gericht is de literaire compositie duidelijk te maken. De compositie die aan het licht komt, vormt het narratologisch model voor uitspraken over de betekenis van die tekst. Deze betekenisgeving wil de agenda van de schrijver blootleggen. Het werkschema ziet er in eerste instantie lineair uit. In de praktijk is de vertaling echter niet alleen de start van het onderzoek, maar is zij tevens terrein van bijstelling.⁷ Naast het zetten van stappen in een voortgaande lijn, is er dus ook sprake van een iteraire beweging: het heen en weer gaan tussen de syntactische analyse en het verbeteren van de vertaling op basis van de uitkomsten van de analyse.

De grote vraag is: wat staat er, en waarom staat het er op deze wijze? De gevonden gegevens worden met elkaar in verband gebracht en geïnterpreteerd in een exegetische analyse, waarbij aan de orde komt of de vrouwenrollen de verhalen beïnvloeden,

maar ook of de invloed de andere kant opwerkt: of de verhalen de rollen beïnvloeden.

Analyse van de hoofdstukken

Voor de opbouw van de tekst in een hiërarchische ordening is het zinstype van belang. Het zinstype bepaalt namelijk de relaties tussen de zinnen onderling en daarmee de hiërarchische ordening van de zinnen die samen een tekst vormen. De tekst wordt met behulp van het computerprogramma omgezet in een verhaalplattegrond, waarin de zinnen en hun onderlinge relaties zichtbaar worden. In deze hiërarchische ordening is elke regel afgebakend als een eenvoudige zin met één predikaat, dat zowel werkwoordelijk als naamwoordelijk kan zijn. De zinnen zijn te onderscheiden naar het soort predikaat en de wijze waarop het

subject is verwerkt (impliciet of expliciet, voor of na het predikaat geplaatst). De karakterisering van de zinnen (het zintype) gaat aan de hand van drie vragen:⁸

- is het predikaat een werkwoord, een zelfstandig naamwoord of een bijvoeglijk naamwoord?
- als het predikaat een werkwoord is, wordt dit dan voorafgegaan door een voegwoord van het type γ , namelijk een γ (*waw-copulativum*, verbindingsvoegsel) of een \imath (*waw-consecutivum*, voorvoegsel dat voortzetting van de werkwoordstijd aangeeft)?
- is er een expliciet subject? Staat dit subject voor of achter het predikaat?

De structuur van de tekst wordt bepaald door de *soorten relaties* tussen zinnen en zinsdelen, waarbij verschillende parameters een rol spelen. Hier wordt de verbinding gelegd tussen de grammaticale ob-

servatie en de inhoudelijke interpretatie (vergelijk Talstra 2002, p. 127):

- zinstype en werkwoordstijd: onderscheid hoofd- en zijlijn;⁹
- morfologische relaties: verbinding via persoon, getal, geslacht;
- pro- en renominalisaties: het (terug)-verwijzen naar de personages in de tekst via een voornaamwoord of de herhaling van een naam;
- lexicale verbanden zoals woordherhaling;
- structuursignalen: scharnierpunten in de tekst gevormd door onder meer herhaald gebruik van constructies met כִּי (partikel dat duidt op achtergrondinformatie) of וַיְהִי + infinitief (tijdbepaling).

Er kan een structuur van de tekst gemaakt worden waarbij zinstypen, de al dan niet expliciet genoemde subjecten en de verwijzende partikels een beslissende rol spelen. Naast de structurering en indeling volgens deze criteria kunnen paragrafen (elkaar opeenvolgende teksteenheden rond één personage) geïdentificeerd worden via patronen. Hiermee wordt zichtbaar welke personages op het toneel staan, welke geïntroduceerd worden, wie van het toneel verdwijnen, hoe ze in de tekst aangeduid worden. Het komen tot een paragraafindeling is dus het doel van de analyse, niet het middel of het uitgangspunt. Het einddoel is begrip van de inhoud van de tekst via interpretatie van de uitkomsten van de analyse. Zo komt er een overzicht beschikbaar van de personages in de tekst en de onderlinge verhoudingen. Deze formeel-grammaticale benadering kan gemaakt worden via een computerprogramma dat in staat is een fijnmazige analyse te maken van een bijbelgedeelte gebaseerd op een participantenindeling (waarbij een handmatige controle niet mag ontbreken). De gevon-

den structuur wordt in de tekst zichtbaar gemaakt in het horizontale vlak door het inspringen van de regels via tabs, en in het verticale vlak via de lijnen die regels met elkaar verbinden. De computer maakt zo een 'verhaalplattegrond' met een hoofdweg en zijpaden. Op deze wijze wordt een structuur zichtbaar op syntactisch niveau die ook op het niveau van de vertelling is te interpreteren: de afhankelijkheidsrelaties van zinnen ten opzichte van elkaar worden tot bouwstenen voor interpretatieve uitspraken over die tekst. Maar de interpreter moet er natuurlijk wel op bedacht zijn dat degene die dit verhaal heeft opgeschreven, heeft kunnen spelen met het systeem, en dat wat zich voordoet als zijpad, inhoudelijk gezien een hoofdweg of een aankondiging daarvan zou kunnen zijn.

Wie op deze wijze een tekst benadert en gaat interpreteren, ziet het verloop van gebeurtenissen en handelingen zichtbaar worden en de verschillende personages op eigen wijze voor het voetlicht treden. En omdat de analyse uitgaat van de tekstgrammatica, vormen de hoofdstukgrenzen zoals die worden gegeven in de *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, geen vanzelfsprekende afbakening. Het volgende voorbeeld moge dit duidelijk maken.

De wijze waarop Richteren 15 en Richteren 16 aan elkaar zijn 'geknoopt', kan op verschillende wijzen worden uitgelegd, hetgeen gevolgen heeft voor de duiding van de rol van de hoer in Gaza, met wie Simson verkeert volgens Richteren 16.1-16.3. Vaak wordt zij gezien als voorloopster van Delila, die in haar slipstream ook tot hoer wordt gemaakt. Maar op basis van de syntactische analyse is het hoerenbezoek van Simson veel eerder te classificeren als het afreageren van frustratie na een mislukte huwelijks poging. Richteren 16 is op basis van de inhoud als volgt weer te geven,

waarbij de openingsaline 16.1-16.3 met een lijn kan worden vastgemaakt aan de slotaline 16.30:

Opening: Simson bezoekt een hoer te Gaza en ontsnapt (16.1 – 16.3)

Eerste deel: Simson wordt verliefd op Delila met fatale gevolgen (16.4 – 16.30)

Eerste onderdeel: De Filistijnen schakelen Delila in, Simson wordt gevangen genomen (16.32)

Tweede onderdeel: Simson doodt meer dan 3.000 Filistijnen en zichzelf (16.23 – 16.30)

Tweede deel: Simson wordt begraven (16.30– 16.30)

Slot: Simson heeft 20 jaar gericht. (16.30)

Op basis van de syntactische analyse ziet de indeling er echter anders uit. Richteren 16 kan gerelateerd worden aan Richteren 15 door de herhaling van een naam. 16.1 is via deze syntactische weg te koppelen aan 15.7: *Simson zei tegen hen* (er is een lijn te trekken tussen deze twee verzen). Vers 15.20 *Hij richtte Israël in de dagen van de Filistijnen, twintig jaar* lijkt dan in de weg te zitten. Als we deze hindernis zouden nemen, dan is de relatie te leggen tussen 16.1 en 15.7:

15.7 *Simson zei tegen hen:*

15.8 *Hij trapte hen scheen tegen heup – een harde trap –*

15.9 *[De] Filistijnen trokken op,*

15.16 *Simson zei:*

[15.20 Hij richtte Israël in de dagen van de Filistijnen, twintig jaar.]

16.1 *Simson ging naar Gaza*

Er doen zich nu twee mogelijkheden voor om 16.1-3 te plaatsen ten opzichte van de hoofdstukscheiding van Richteren 15 enerzijds en Richteren 16 anderzijds, elk gebaseerd op een eigen argument. Op grond

van de hoofdstukindeling is 16.1-16.3 te lezen als een inleiding op het verhaal dat komen gaat: doordat Simson een hoer bezoekt en vervolgens een stadspoort sloopt en wegdraagt, wordt hij neergezet in al zijn krachtige mannelijkheid. Op grond van de syntactische relaties is 16.1-16.3 te zien als afsluiting van het verhaal over het mislukte huwelijk. Zijn bruid is onbereikbaar geworden en haar zus vormt voor hem geen alternatief. Simson neemt daarom genoegen met een andere Filistijnse vrouw, een hoer. De regels vanaf 16.4 hebben geen syntactische relatie met 16.1-16.3. Het deel over het hoerenbezoek staat hierdoor los van het deel over de ontmoeting met Delila en het vervolg hierop. De relatie die wordt gelegd is te vinden in *het geschiedde daarna*:

16.1 *Simson ging naar Gaza*

16.4 *Het geschiedde daarna*

Deze tekstgrammaticale observatie correspondeert met de inhoud van dit deel: ook inhoudelijk staat 16.1-16.3 los van dat wat volgt. Zonder introductie vertelt de auteur dat Simson naar Gaza gaat en daar een hoer bezoekt. De indeling waarbij Richteren 15 en 16 op elkaar betrokken worden, kan hiermee als volgt worden (met ook de nadere verfijning in delen en scènes op basis van de syntactische opbouw):

Opening: Tijdsbepaling (15.1a)

Eerste deel: Simson zoekt zijn vrouw op (15.1b – 15.2)

Tweede deel: Simson verbrandt de oogst, de Filistijnen verbranden de vrouw en haar vader (15.3 – 15.6)

Derde deel: Simson komt in handen van de Filistijnen en bevrijdt zich; God slijt een rots (15.7 – 15.19)

Tijdsbepaling: Simson richt 20 jaar (15.20)

Vijfde scène: Simson bezoekt een hoer te Gaza en ontsnapt aan de omsingeling (16.1 – 16.3)

Vierde deel: Simson wordt verliefd op Delila met fatale gevolgen (16.4 – 16.30)

Eerste onderdeel: De Filistijnse stadsvorsten schakelen Delila in, Simson wordt gevangen genomen (16.5 – 16.23)

Tweede onderdeel: Simson doodt meer dan 3.000 Filistijnen en zichzelf (16.23 – 16.30)

Laatste deel: Simson wordt begraven (16.30 – 16.30)

Slot: Simson heeft 20 jaar gericht. (16.30)

De slotregel van hoofdstuk 15 (15.20: *Simson richt 20 jaar*) lijkt in deze indeling een syntactisch *Fremdkörper*. De regel dwarsboomt een relatering van 16.1 aan een regel van hoofdstuk 15. Ook inhoudelijk is deze regel te classificeren als een vreemdeling: de mededeling over het totaal aantal jaren dat Simson richter is, komt uit de hemel vallen. Er is geen inhoudelijke context voor deze vertellersopmerking, in tegenstelling tot het einde van hoofdstuk 16, waar sprake is van Simsons begrafenis. Daar is de mededeling als slot van Simsons levensverhaal te herkennen.

15.20 *hij richtte Israël in de dagen van de Filistijnen, twintig jaar.*

16.30 *hij had Israël twintig jaar gericht.*

De zin kan opgevat worden als een interventie van de verteller, waarin deze meedeelt dat Simson twintig jaar heeft gericht als hij zich bevrijd heeft van de Filistijnen. De vertellersuitspraak in 16.30 is dan een afsluitende zin. De gebeurtenissen die worden verhaald in Richteren 16 vallen daarbij in het twintigste jaar van Simsons richterschap. Bovenstaande laat zien dat de relatie

tussen het verhaalpersonage *hoer* veeleer te leggen moet zijn met het mislukte engagement met de bruid in Timna en haar zus, dan met Delila. De ontmoeting met Delila luidt een nieuw deel in, dat zich afspeelt in het twintigste richterjaar van Simson.

Analyse van de zinnen

Delila is de eerste vrouw in Richteren 13-16 van wie de verteller de naam meedeelt. De uitzonderlijkheid hiervan neemt toe omdat dit de enige informatie is die over haar gegeven wordt. Binnen het eerste onderdeel draait het om de verovering van Simson door Delila. Zij is – bezien vanuit de syntactische hiërarchie – de belangrijkste handelende persoon:

16.5 *De Filistijnse stadsvorsten trokken op naar haar*

16.6 *Delila zei tot Simson:*

16.10 *Delila zei tot Simson:*

16.13 *Delila zei tot Simson:*

16.18 *Delila zag*

16.23 *De Filistijnse stadsvorsten verzamelden zich*

De Filistijnse vorsten trekken twee keer op naar Delila. Eerst om haar over te halen Simsons geheim te achterhalen, en later om de benodigde attributen te brengen. In de eerste scène (*Delila bindt Simson*) zijn er minstens vier personages op het toneel: Delila, Simson en de Filistijnen (meervoud, dus minstens twee personen) die in de kamer in hinderlaag liggen. Ook in de tweede scène (*Delila bindt Simson nogmaals*) staan deze personages op het toneel. De derde scène (*Delila bindt Simson weer; Simson vertelt zijn geheim*) is complexer, zowel wat inhoud als wat structuur betreft. Eerst is er weer de vraag van Delila en het antwoord van Simson. Nu wordt zijn haar

in het weefgetouw geweven. Dan zet Delila Simson gedurende een aantal dagen onder druk. Simson zwicht en vertelt de waarheid. Er zijn geen aanwijzingen dat er anderen dan zij twee op het toneel staan in deze scène. In de vierde scène (*Delila laat Simsons haren afknippen*;¹⁰ *de Filistijnen binden Simson*) weet Delila dat Simson de waarheid heeft gesproken en ze roept de Filistijnse stadsvorsten. Deze vertrouwen er op hun beurt op dat Delila de waarheid spreekt en ze nemen het beloofde geld mee. In een reeks parallelle zinnen wordt de ondergang van Simson gegeven: Delila laat hem slapen op haar knieën, ze roept iemand en laat de zeven strengen afscheren. Als een herhaling van de eerdere scènes maakt Delila Simson wakker. Dit keer kan hij zich niet bevrijden. Weer in een reeks parallelle zinnen wordt de afgang van Simson beschreven: de Filistijnen grijpen hem, laten hem afdalen naar Gaza en binden hem met koperen kettingen vast in de gevangenis. Taalkundig opvallend is hier de relatieve eenvoud van het verhaal. Een aantal scènes is op eenzelfde wijze opgebouwd, met herhaling van namen (terwijl die herhaling voor begrip van het verhaal niet nodig is) en een eenvoudige zinsbouw. Alle aandacht komt nu te liggen op de repetitie van de handelingen, die inhoudelijk gezien een climactische reeks vormen. Dat dit een effectieve wijze van vertellen is die de lezer in het verhaal zuigt, wordt onder meer gestaaft door het gegeven dat Delila tot op de dag van vandaag een bekende figuur is.¹¹

Analyse van de personages

Bij de syntactische analyse van de tekst en de zinnen komen personages naar voren door de grammaticale functies die zij bekleeden (onderwerp, lijdend voorwerp et cetera). Een dergelijk perspectief, gebaseerd

op tekstkenmerken, heeft geen ruimte voor een meer inhoudelijke benadering. Dat een inhoudelijke benadering zinvol is, heeft Bal (1997) aangetoond aan de hand van de narratologische analyse. Bij een analyse van de personages en exegese van de tekst volgens de syntactische analyse, zijn vragen die centraal staan in de narratologische methode te herkennen. Vragen als ‘wie ziet’, ‘wie zegt’ en ‘wie doet’ uit Bals focalisatietheorie zijn namelijk rechtstreeks terug te voeren op de grammaticale constructie van een zin.

Hoewel de narratologische methode zoals deze wordt gepresenteerd door Bal, niet specifiek gericht is op bijbelse narratieve teksten, is zij wel zeer goed toepasbaar gebleken en zijn er resultaten die de vruchtbaarheid ervan aantonen (bijvoorbeeld Bal, 1998; Brenner & Van Dijk-Hemmes, 1993).¹² Met de narratologische analyse geeft Bal een methode om een tekst te interpreteren,¹³ waarbij drie niveaus een rol spelen. Deze ‘lagen’ verhouden zich tot elkaar in een vaste ordening, waarbij de ‘fabula’¹⁴ de meest rudimentaire vorm van de inhoud geeft, het ‘verhaal’ de inhoud van de fabula op weergeeft en de ‘tekst’ de vorm is waarin het verhaal en daarmee ook de fabula uiteindelijk bij de lezer terecht komt. Deze niveaus geven de instrumenten om een tekst in te delen naar corpus, en zo te besluiten of een tekst narratief is of niet (Bal, 1997, p. 9). De criteria voor een narratieve tekst zijn:

- 1 twee soorten sprekers, van wie de een wel een rol in de fabula speelt en de ander niet;
- 2 drie lagen: de tekst, de story en de fabula;
- 3 de inhoud die bestaat uit een serie van gekoppelde gebeurtenissen die worden veroorzaakt door de actors en op een specifieke wijze gepresenteerd.

Voor de personage-analyse die nu volgt zijn de eerste twee elementen van belang, de soorten spreker en de lagen. Bal onderscheidt: fabula-elementen (gebeurtenissen, actors, tijd en locatie) en story-processen (eigenschappen). Een analyse van de personages op basis van de grammaticale presentie (de wijze waarop een personage in de tekst genoemd wordt) beweegt zich op het niveau van de 'tekst', doordat de tekst zelf aan een analyse wordt onderworpen. Door naar de personagepresentatie op tekstniveau te kijken zijn uitspraken mogelijk op het niveau van de 'story'.

De tekst zoals die zich presenteert aan de lezer, vormt zowel in de narratieve als in de syntactische analyse object van onderzoek. De route van de narratieve analyse gaat van 'fabula' via 'verhaal' naar de vorm van de tekst; de syntactische ana-

lyse van de zinsoort naar de opbouw van de tekst. Hoe de literaire benadering van de narratologie en de taalkundige benadering via de syntaxis met inhoudelijke aanvulling ten opzichte van elkaar uitpakken, zal duidelijk worden als de uitkomsten van de taalkundige analyse worden vergeleken met de interpretatie zoals Bal die geeft van bijvoorbeeld Delila op basis van de literaire analyse.

In de analyse wordt er op verschillende manieren gekeken naar de personages:

- de functie die een personage in een zin inneemt (onderwerp, meewerkend voorwerp et cetera),
- de presentatie van een personage en de variatie die hierin optreedt (bijvoorbeeld 'vrouw', 'zijn vrouw' en 'zij').
- de wijze waarop de verschillende personages naar elkaar verwijzen en de variatie die daarbij zichtbaar is. Zo wordt één en dezelfde groep personages in Richteren 14 aangeduid met 'de verklaarders van het raadsel', 'de mannen van de stad' en 'de kinderen van mijn volk'. Deze variatie vraagt om het zoeken van een betekenis ervan. Hoe noemt de verteller een personage? En hoe benoemen de personages elkaar? Wat zegt dat over het perspectief van waaruit de lezer wordt uitgenodigd naar het verhaal te kijken? En wat over de wijze waarop de personages naar elkaar kijken? Deze benadering kijkt daarmee meer inhoudelijk naar de personages, en niet grammaticaal.

Het stellen en beantwoorden van deze en andere vragen vormen de basis voor de eerste betekenisgeving van het verhaal aan de hand van de personages. De verteller wordt bij deze analyse ook als personage gezien, omdat blijkt dat er variatie zit in de wijze waarop personages worden genoemd in de vertellerstekst (dat wil zeggen de tekst

tussen dialogen). Deze variatie is een aanwijzing dat de verteller positie kiest ten opzichte van een personage.¹⁵

De narratologische methode van Bal lijkt een complete tekening te geven van het beeld dat van personages wordt geschetst in een afgebakende tekst. Er wordt via deze methode duidelijk wie ziet, wie wat zegt en wie wat doet (Bal, 1997, p. 114). Een nadeel van deze methode lijkt echter te kleven aan de beperking ervan tot de vertellerstekst. Althans, dit lijkt de oorzaak ervan dat er in de interpretatie door Bal geen plaats is voor de zus van de bruid. In deze theorie is er op het niveau van de fabula sprake van een groep actanten als er een cluster personages aangewezen kan worden die hetzelfde doel nastreven binnen de grenzen van de fabula (Bal, 1997, p. 197v).¹⁶ Bij een afgrenzing van Richteren 15.1-3 is er sprake van twee actanten: Simson en zijn schoonvader, elk met een eigen doel:

15.1 *Het geschiedde na [verloop van] dagen,
[en wel] in de dagen van de tarweoogst,
dat Simson zijn vrouw wilde opzoeken
met een geitenbokje
en hij zei:*

*Laat mij tot mijn vrouw komen, in
de kamer.*

Maar haar vader gaf geen [toestemming] om [tot haar] te komen.

15.2 *Haar vader zei:*

*Ik heb uiteraard [bij mezelf]
gezegd dat je haar [wel] moest
haten*

*[dus] heb ik haar aan je metgezel
gegeven.*

*Haar jongere zus is mooier dan zij,
of niet soms?*

*Laat die toch de jouwe worden, in
plaats van haar.*

15.3 *Toen zei Simson tegen hen:*

*Ik draag deze keer geen schuld
tegenover [de] Filistijnen,
als ik hun kwaad doe.*

Simson wil zijn bruid terug, de schoonvader wil zijn jongere dochter uithuwelijken.¹⁷ De vader spreekt over twee dochters; door deze woorden wordt de groep met mogelijke actanten uitgebreid met de vrouw die in eerste instantie aan Simson is uitgehuwelijkt. Haar doel is in Richteren 14 het redden van het vege lijf (de Filistijnse mannen dreigen haar en haar vaderhuis te verbranden als zij niet de oplossing van het raadsel aan Simson ontfutselt, waarop zij hem ertoe overhaalt haar het antwoord te onthullen). Weliswaar heeft zij in Richteren 15.1-3 geen doel, maar dankzij haar eerder optreden is deze vrouw toch als actant te classificeren. Problematischer wordt het bij haar zus. De ‘dochter in de aanbidding’ heeft namelijk zelf geen doel,¹⁸ dus het teleologische criterium dat Bal hanteert, is niet van toepassing op deze vrouw. Hiermee valt zij buiten beeld bij de classificering van de actanten op het niveau van de fabula. Maar toch speelt zij een rol en het zou onbevredigend zijn als een ‘verhaalelement’ met rol niet in beeld zou komen bij de narratieve analyse. Haar rol lijkt op het vlak van de ‘helper’ te liggen. Bal zegt dat de helper een noodzakelijke, maar in zichzelf onvoldoende voorwaarde vormt voor het subject om het doel te bereiken. Helpers staan in contrast met opponenten, en samen zorgen ze ervoor dat een fabula spanning bevat en lezenswaard wordt (Bal, 1997, p. 202). Vanuit het perspectief van de vader is de jongste dochter een helper, vanuit Simsons standpunt is zij een helper van de opponent, een soort afgeleide opponent. De theorie van Bal kent echter niet de subgroep ‘helper van de opponent’ en

maakt alleen onderscheid tussen subject, opponent (als tegenover van het subject) en helper (als medewerkende van het subject). Met perspectiefwisseling waarbij de vader subject in plaats van opponent wordt, zou zij zonder bezwaar als helper kunnen worden geïnclassificeerd, maar in de fabula van Richteren 15 is Simson het subject, en niet de vader.¹⁹ De jongste dochter lijkt zo buiten alle categorieën te vallen. Toch speelt zij een rol. Zij wordt ingezet in een discussie en op basis van wat over haar gezegd wordt, mogen we vermoeden dat zij zichtbaar op het toneel staat en dus zichtbaar is voor de actanten. Haar presentie doet er toe, al bestaat zij alleen in de directe rede. Haar 'zijn' is haar bestaansrecht. De dochter heeft dus een rol in het verhaal, maar hoe komen we haar op het spoor met de bestaande analysemethode? Het lijkt erop dat de theorie van Bal uitbreiding behoeft op het niveau van de personages, willen we geen bijbelse figuren over het hoofd zien en met deze figuren informatie missen die kan helpen bij de exegese. Bedoelde uitbreiding zou zicht moeten geven op alle personen, ook indien ze alleen in de directe rede bestaan.²⁰

Op het niveau van de fabula spelen de vrouwen geen rol, dus daar behoeft de theorie geen uitbreiding. Wel zijn zij object en wordt er over hen gesproken. Toch biedt het niveau van de focalisatie ook geen oplossing: de vrouwen in kwestie zien niets, zeggen niets, doen niets. Bal begrenst de categorie actant tot degenen over wie de verteller iets zegt, terwijl het in het geval van de aangeboden dochter gaat om een personage over wie een actant iets zegt. Er lijkt daarom wel een aanknopingspunt op focalisatie-niveau te zijn: ze speelt een rol vanuit het perspectief van een van de actanten (ongeacht of ze subject, anti-subject et cetera zijn op fabula-niveau). Om de

dochter op de voorgrond te krijgen en van invloed te kunnen laten zijn in de exegese, zou een specificerende vraag toegevoegd kunnen worden: 'Over wie wordt gesproken?'.²¹ In de exegese en theologische duiding van Richteren 13-16 blijkt de rol van de jongste dochter en de wijze waarop over haar wordt gesproken van cruciaal belang te zijn voor de theologische lijn in de Simsoncyclus, en daarmee van het hele Richterenboek (zie verder Van Wieringen, 2007).

Het tweede voorbeeld gaat over Delila. Over dit verhaalpersonage is veel geschreven. Veel meer dan op grond van de informatie die de verteller over haar geeft, te verwachten zou zijn. Een exegese op basis van de syntactische analyse is in dit geval te zien als een correctie, meer dan een aanvulling, aangezien de analyse laat zien hoe weinig informatie de lezer krijgt over het verhaalpersonage Delila. Als deze informatie wordt gelegd naast de literatuur die is verschenen over Simson en Delila, is goed te zien hoeveel er wordt ingevuld door interpreteren van dit verhaal (zoals Bal in verschillende publicaties, Cheryl Exum, 1993; Drewermann, 1997; Klein, 1988). Van Delila wordt niet gezegd tot welk volk ze behoort, wat haar familie is, wat haar beweegredenen zijn et cetera. Het verhaal is echter zo geconstrueerd dat de lezer naar de interpretatie geleid wordt dat ze een Filistijnse is. Zo is er eerst een aanwijzing in de mededelingen die ontbreken. Als de Filistijnse vorsten bij Delila komen, volstaat de verteller met de mededeling dat ze haar geld bieden voor informatie. De reactie van Delila op deze woorden (instemmen, tegensputteren of anderszins) wordt niet gegeven, maar in het feit dat de eerstvolgende mededeling van de verteller de rechtstreekse vraag van Delila aan Simson naar de bron van zijn kracht behelst, is te lezen dat De-

lila meteen doet wat haar gevraagd is. Zij voelt zich blijkbaar niet gebonden door wat voor soort banden dan ook om Simson niet te verraden. Ten tweede is er de inclusio die 16.5 en 16.30 samen vormen. Hierin worden twee groepen genoemd, elk rechtstreeks in relatie gebracht tot de twee individuen Delila en Simson:

16.5 De Filistijnse stadsvorsten trokken op naar haar en zeiden tegen haar

16.30 Zijn broeders en zijn hele vaderhuis daalden af ze tilden hem op

16.5 vormt samen met 16.30 de omarming van de rest van Richteren 16, waarin verteld wordt hoe Simson uiteindelijk wordt overmeesterd en de dood vindt. In beide zinnen vormen groepen het handelend subject: in 16.5 *de Filistijnse stadsvorsten* en in 16.30 *zijn broeders en zijn hele vaderhuis*. Elke scène begint met een zin waarin Delila het handelend subject is. In 16.5 en 16.23 is zichtbaar dat Delila handelt in het kader dat wordt geschapen door de Filistijnse stadsvorsten. Vier parallelle zinnen wijzen op de drie vergeefse en één gelukte poging Simson te doen verzwakken.

Waar is Simson in dit geheel? Hij initieert niet, hij reageert op wat er gebeurt: hij antwoordt Delila (r. 16.7, 16.11, 16.13, 16.17), bevrijdt zichzelf (16.9, 16.12, 16.14) of zegt er zeker van te zijn dat hij dat weer gaat doen (r16.20). Doordat hij steeds reageert en niet initieert en de verteller de naam Simson weinig inzet, zijn de zinnen die het handelen van Simson bevatten, niet hoog in de syntactische hiërarchie te vinden.

Door deze omarming met verwijzing naar de Filistijnen en het Israëlitische volk enerzijds en de individuen Delila en Sim-

son anderzijds lijkt de verteller te suggereren dat Richteren 16 niet alleen de kleine geschiedenis van twee personen is, maar ook de geschiedenis van twee volkeren. Als Richteren 13 tot en met 16 bij elkaar genomen worden, dan is er een Droste-effect waar te nemen: de grote geschiedenis van JHWH met zijn volk Israël wordt uitgewerkt via de strijd tussen de kinderen van Israël en de Filistijnen in de gestalte van de geschiedenis tussen Simson en Delila.

Richteren 13-16 is – voor zover mij bekend – nog niet eerder aan de hand van een syntactische analyse onderzocht. Het onderzoeksresultaat laat zien dat de toegepaste methode en de daarop gebaseerde exegetische en theologische interpretatie, nieuwe elementen toevoegt aan de bestaande interpretaties. De basis van de interpretatie is gelegd door de syntactisch analyse, die de structuur en de opbouw van de Simson-cyclus heeft blootgelegd, de interpretatie geeft betekenis aan deze structuur en vult deze aan door via intertekstuele lezing binnen TeNaCh relaties te leggen tussen tekstdelen met vergelijkbare grammaticale constructies dan wel vergelijkbare inhoudelijke verhaalelementen.

Merideth stelt dat een verhaal op verschillende niveaus betekenisdragend kan

zijn, en dus verschillende boodschappen kan uitdragen. Een van de niveaus is die van gender en seksualiteit, een ander kan – toegepast op Richteren 16 – over de triomf van vroomheid en geloof gaan, of over de voorzienigheid van God, aldus Merideth (1989, p. 75). Haar reader-respons onderzoek richt zich op een andere laag in het verhaal en beweegt zich daarmee op een ander terrein dan van bijbels-theologisch onderzoek dan deze studie. Doordat bijbels-theologisch en genderspecifiek onderzoek zich richten op verschillende gebieden, kunnen deze soorten onderzoek naast elkaar bestaan en op elkaar worden betrokken. Ze zijn geen concurrenten en sluiten elkaar ook niet uit: ze verrijken elkaar.

Er zijn twee interessante vragen: beïnvloeden de vrouwenrollen de verhalen, en werkt de mogelijke invloed ook de andere kant op en beïnvloeden de verhalen de vrouwenrollen? Op basis van de uitkomsten is vast te stellen dat de agenda van de verteller de tekening van de vrouwenrollen heeft beïnvloed: hij heeft de vrouwengestalten in Richteren 13-16 ‘gebruikt’ voor zijn doel de neergang van Simson neer te zetten.²² Studies die de aandacht richten op een enkel vrouwelijk personage, of personages met elkaar in verband brengen over de grenzen van bijbelboeken heen, dienen rekening te houden met de mogelijkheid dat een verteller een eigen agenda heeft met zijn vertelling en de taal die hij gebruikt, ten dienste stelt van die agenda. Voor een interpretatie die recht doet aan de rollen die de verhaalpersonages spelen, is het daarom aan te bevelen dat een bijbelwetenschapper eerst die agenda van de verteller opdiept, en voor z/hij tot interpretatie overgaat. Uiteraard doet deze geboden voorzichtigheid opgeld voor alle onderzoek naar personages of overkoepelende themata.

Van Midden toont met zijn studie naar Richteren 6-9 aan, dat de route syntaxis > structuur > exegese > theologische concept een begaanbare weg is om een tekst betekenis toe te kennen (Van Midden, p. 274). Uit de onderhavige studie naar Richteren 13-16 blijkt dat bij een gendergericht onderzoek waarbij vrouwelijke personages centraal staan, deze route de onderzoeker behoedt voor het gevaar dat de personages worden losgezongen van de tekst die een verteller heeft geconcipeerd, en een eigen leven gaan leiden.

Noten

- 1 Een ‘richter’ (v/m) was een leider van het volk; een ‘nazir’ was iemand (v/m) die zich voor een bepaalde periode geheel aan God toewijdde en zich aan strikte levensregels hield (zie Numeri 6).
- 2 De gebruikte vertalingen in deze bijdrage zijn van eigen hand en liggen zo dicht mogelijk bij de grondtekst. Zo is er sprake van ‘de kinderen van Israël’ in plaats van ‘Israëlieten’, en Simson die gaat houden van Delila (waar de Nieuwe Bijbelvertaling zegt dat hij ‘een verhouding’ begon met haar).
- 3 Talstra heeft hier uitvoerig over gepubliceerd, onder andere het toegankelijke *Oude en nieuwe lezers. Een inleiding in de methoden van uitleg van het Oude Testament*, Kampen: Kok, 2002 (Ontwerpen II). De hiernavolgende uitleg is met name gebaseerd op het hoofdstuk ‘Werk in Uitvoering’.
- 4 Zie voor een bespreking van tekens en betekenisgeving op woordniveau bijvoorbeeld Van Wolde, *A semiotic Analysis of Genesis 2-3. A Semiotic Theory and Method of Analysis Applied to the Story of the Garden of Eden*, Assen: Van Gorcum, 1989 (SSN 25) en id., *Words become worlds. Semantic Studies of Genesis 1-11*, Leiden [etc.]: Brill, 1994.
- 5 Te onderscheiden van de narratieve syntaxis zoals toegepast in de structuralistische semiotiek, die in feite de inhoudelijke structuur in de zin van een logische ontwikkeling wil blootleggen, terwijl het in bedoelde syntactische analyse

- om de grammaticale structuur van zinnen en tekst gaat. Zie voor toepassing van de narratieve syntaxis bijvoorbeeld Maas en Tromp, 1984, 12-19.
- 6 De uitdrukking 'de tekst mag het zeggen' is op te vatten als programmatische beginselverklaring van de stroming die bekend is geworden als 'de Amsterdamse School' en die ervan uitgaat dat de zeggingskracht van de tekst zelf zo sterk is dat op basis daarvan uitspraken over de betekenis ervan gedaan kunnen worden. Volgens Cheryl Exum (1996, 12) kunnen 'we' zeggen wat een tekst betekent in zoverre we de auteur plaatsen binnen diens culturele context. Waarbij de kanttekening mijnerzijds dat een tekst de moderne lezer kan uitdagen tot vragen die de verteller niet heeft kunnen voorzien.
 - 7 Van Daalen (1966, p. 12) merkt terecht op dat de vertaling eigenlijk het eindproduct is, terwijl het in de regels als eerste gepresenteerd wordt: 'In feite kan men een tekst pas vertalen wanneer men die heeft geëxegeseerd. De vertaling zou dus eigenlijk aan het eind van deze studie, als het resultaat ervan, behoren te worden geplaatst.'
 - 8 Vanaf hier wordt een tekst in het Hebreeuws als onderzoeksmateriaal voorgesteld in deze bijdrage; de analysemethode op zich is taalonafhankelijk.
 - 9 Bijvoorbeeld de narrativus met geëxpliciteerd subject ('Simson zei') als onderdeel van een zin waarvan een andere zin met impliciet subject afhankelijk is ('hij zei vervolgens').
 - 10 In andere vertalingen wordt wel gekozen voor Delila als degene die de schaar of het mes hanteert, maar de gebruikte werkwoordsvorm is een imperfectum 3^e persoon vrouwelijk, pi'el: *Delila laat afscheren*. Voor discussie rond dit vers zie Sasson, 1988, p. 337.
 - 11 De relatie tussen Delila en Simson, die vorm krijgt in het binden van de geliefde, kan gekarakteriseerd worden als een SM-relatie. Meer hierover in Van Wieringen, 2007.
 - 12 Eerst publicaties van Bal zelf, zoals *Death and Dissymmetry. The Politics of Coherence in the Book of Judges*, Chicago: University of Chicago Press, 1988, maar ook werk van F. van Dijk-Hemmes, waaronder A. Brenner, F. van Dijk-Hemmes, *On Gendering Texts*, Leiden: Brill, 1993.
 - 13 'understand, analyse and evaluate', Bal 1997, p. 3.
 - 14 Fabula: serie logisch en chronologisch gerelateerde gebeurtenissen die zijn veroorzaakt of worden ervaren door de actors (Bal, 1997, p. 5). Ri 13-16 is volgens deze opvatting een fabula met diverse ingebedde fabulae (zie voor de theorievorming hieromtrent Bal, 1997, 43v)
 - 15 Wellicht ten overvloede zij erop gewezen dat de termen auteur en verteller niet samenvallen: de auteur van een tekst voert een verteller op om dialogen aan elkaar te smeden, en daarbij kiest de auteur de woorden die de verteller bezigt. Zie ook Bal, 1997, 16v, met name 19v: 2.The Narrator.
 - 16 Bal volgt hiermee de theorie van Greimas. Greimas hanteert de begrippen 'actors', 'characters' en 'speakers', naast het begrip 'actants'. Een 'actor' is te onderscheiden op het niveau van de fabula, de 'character' op het niveau van de 'story' en de 'speaker' op het niveau van de tekst. Een actant is lid van een groep 'actors' die een bepaald karakteristiek kenmerk delen, waarbij dat kenmerk verband houdt met de teleologie van de fabula. Ook andere verhaalelementen dan personages kunnen actanten zijn volgens Bals theorie, maar in de verzen die hier centraal staan, beperkt de invulling van deze categorie zich tot personages.
 - 17 Van deze man kan ook gezegd worden dat zijn doel bestaat uit het veiligstellen van de eigen positie. De vader is geklemd tussen de agressieve bruiloftsgasten (zie 14.15 waar de dochter en haar vaderhuis worden bedreigd met verbranding) en de licht ontvlambare Simson. Maar ook in dit geval is er sprake van een ander doel dan Simson heeft.
 - 18 De lezer wordt althans niet bekend gemaakt met een mogelijk doel dat zij zou kunnen hebben.
 - 19 De vader is niet te categoriseren als anti-subject, doordat er geen sprake is van een eigen, zelfstandig na te streven doel. Zie Bal, 1997, p. 203.
 - 20 Het is interessant te onderzoeken of deze uitbreiding niet alleen personages met hele kleine rollen naar voren haalt, maar ook nieuw licht zou kunnen werpen op personages die hun eerste existentie in de directe rede beleven, zoals het geval is in Ri 13, waar Simson voor het grootste deel alleen (prenataal) bestaat in de directe rede.

- 21 'Wie wordt gehoord' valt af als toegevoegde vraag, doordat de al bestaande vraag 'wie spreekt' deze vraag includeert. 'Aan wie/wat wordt gedaan' wordt in vertellerstekst beantwoord en is dus via de bestaande theoretische invulling te achterhalen.
- 22 Voor een analyse en interpretatie van de vijf vrouwelijke personages in Richteren 13-16, en een duiding van alle vrouwelijke personages in de theologische lijn van het hele Richteren boek zie Van Wieringen, 2007.
- Literatuur**
- Bal, M. (1997). *Narratology. Introduction to the theory of narrative*. 2nd ed. Toronto: Toronto University Press.
- Bal, M. (1998). *Death and dissymmetry. The politics of coherence in the Book of Judges*. Chicago: University of Chicago Press.
- Brenner, A. & Dijk-Hemmes, F. van (1993). *On gendering texts*. Leiden: Brill.
- Cheryl Exum, J. (1993). *Fragmented women. Feminist (sub)versions of Biblical Narratives*. Sheffield: JSOT Press.
- Cheryl Exum J. (1996). *Plotted, shot and painted. Cultural representations of biblical women*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Daalen, A.D. van (1996). *Simson. Een onderzoek naar de plaats, de opbouw en de functie van het Simsonverhaal in het kader van de oudtestamentische geschiedschrijving*. Assen: Gorcum (SSN 8).
- Drewermann, E. (1997). *Een eigen weg. Overwegingen bij de boeken Exodus tot en met Richteren*. Zoetermeer: Meinema.
- Elliger, K. & Rudolph, W. (Eds.) (1977). *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- Klein, L.R. (1988). *The Triumph of irony in the Book of Judges*. Sheffield: The Almond Press (JSOT-Suppl 68).
- Maas, J. & Tromp, N. (1984). *Constructief bijbel-lezen. Zelfstandig en actief in de bijbel lezen: een semiotische methode*. Hilversum: Gooi & Sticht.
- Merideth, B. (1989). Desire and danger. The drama of betrayal in Judges and Judith. In M. Bal (Ed.), *Anti-covenant. Counter-reading women's lives in the Hebrew Bible* (pp. 63-78). Sheffield: The Almond Press.
- Midden, P.J. van (1998). *Broederschap en koningschap. Een onderzoek naar de betekenis van Gideon en Abimelek in het boek Richteren*. Maas-tricht: Shaker Publishing.
- Sasson, J.M. (1988). Who cut Samson's hair? (and other trifling issues raised by Judges 16). *Proof-texts*, 8, 333-346.
- Schottroff, L., Schroer, S. & Wacker M.T. (1998). *Bijbel in vrouwelijk perspectief*. Baarn: Ten Have, 1998.
- Talstra, E. (2002). *Oude en nieuwe lezers. Een inleiding in de methoden van uitleg van het Oude Testament*, Kampen: Kok, 2002 (Ontwerpen II).
- Wieringen W.C.G. van (2007). *Delila en de anderen. Een syntactisch georiënteerd bijbels-theologisch onderzoek naar de rol van de vrouwen in de Simsoncyclus (Richteren 13-16)*. 2^e druk, Vught: Skandalon (diss.).
- Wolde, E. van (1994). *Words become worlds. Semantic studies of Genesis 1-11*, Leiden [etc.]: Brill.
- Wolde, E. van (1989). *A semiotic analysis of Genesis 2-3. A semiotic theory and method of analysis applied to the story of the garden of Eden*. Assen: Van Gorcum (SSN 25).